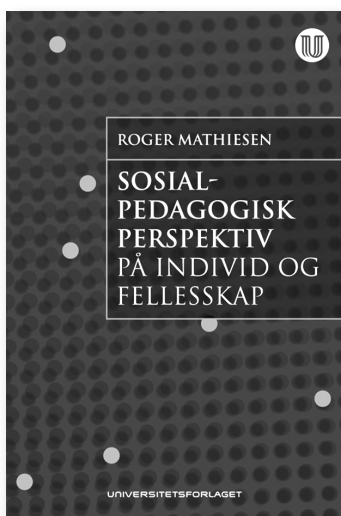
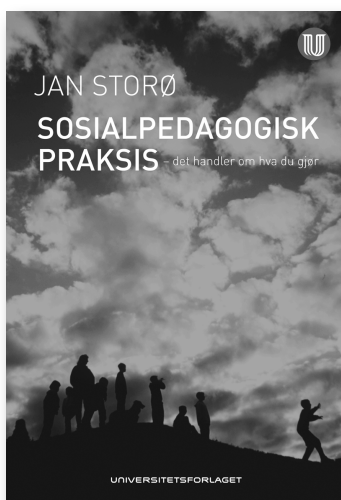

SOCIALPÆDAGOGISK *FIGHT NIGHT*

Roger Mathiesen (2008):
*Sosialpedagogisk perspektiv på
individ og fellesskap.*
Universitetsforlaget, Oslo

Jan Storø (2008): *Sosialpedagogisk
praksis - det handler om hva du gjør.*
Universitetsforlaget, Oslo

Christian Aabro anmelder

På et tidspunkt sidste efterår stødte jeg på fænomenet ”kultur-battle”. Det drejede sig om et alternativt valgmøde hvor politikere på tid dels skulle fremføre deres synspunkter, løfter og planer, dels skulle battle med andre politikere ud fra tilfældige stikord. Det var altså sådan en slags politisk fight night, for nu at blive i det anglo-amerikanske glosehuggeri. Og der skulle dystes om vælgernes gunst, om respekt, om street cred.

Således inspireret ønsker jeg nu at lade gong-gongen lyde for en socialpædagogisk fight night. En kamp på perspektiver, et battle om gade-ejerskabet, om den territoriale definitions magt. Dagens kamp er et opgør i den norske liga, et ranglisteopgør over fire omgange, i vægtklassen ”socialpædagogisk diskurs – teori eller praksis”.

I rødt hjørne har vi den forsvarende mester, repræsentanten for ”Den gamle skole”, den klassisk trænede Roger Mathiesen.¹⁾ Hans udspil er bogen ”Sosialpedagogisk perspektiv på individ og fellesskap”.

I blåt hjørne har vi udfordreren, den mere streetwise gadekæmper, Jan Storø²⁾, der med bogen ”Sosialpedagogisk praksis – det handler om hva du gjør”, vil forsøge at tilkæmpe sig definitions magten, retten til det socialpædagogiske mavebælte.

FØRSTE OMGANG: OM FORANKRINGEN AF DEN SOCIALPÆDAGOGISKE DISKURS

Og kampen går i gang ... Mathiesen er først ude af ringhjørnet og sætter dagsordenen med nogle solide grundslag. En påmindelse om at det ”sociale” i socialpædagogikken står i et vist afstandsforhold til ”individual”-pædagogikken, i den forstand at især den tyske socialpædagogiske diskurs har taget udgangspunkt i en kritik af netop individualpædagogikken:

"Hvilket menneskesyn legger vi til grunn for våre teorier om individets utvikling? Dersom vi mener at mennesket er et rent biologisk fenomen, et rent naturvesen som utvikler seg i henhold til et genetisk program uavhengig av samfunnet og miljøet det lever i, vil det være logisk å tenke ekstremt individualpedagogisk når vi skal legge forholdene til rette for dets utvikling. Dersom vi derimot mener at individet kan bli akkurat det vi vil at det skal bli, bliver det kun et spørsmål om hvilken ytre påvirkning vi utsetter individet for. Da vil det være logisk å tenke ekstremt sosialpedagogisk." (Mathiesen 2008, p.17-18).

I det aktuelle socialpedagogiske landskap er disse yderpunkter selvfølgelig ikke tegnet så hårdt op, og diskussionen handler i høyere grad om nødvendigheten af - og betydningen af - at forstå individet og samfundet i forhold til hinanden. Men Mathiesens pointe er at den socialpedagogiske diskurs er *forankret* i pedagogikken gjennom sin kritik af individualpedagogikken, og at socialpedagogikken representerer et nytt paradigme i refleksjonen omkring opdragelse, som *den sociale idé*s indtræden i pedagogikken.

Jan Storø, den sultne utfordrer, forsøker at bryde angrebet, og forsvarer sig med en serie for at skabe plads omkring sig. Han siger: Eftersom ingen har professionstitlen socialpedagog, er begrebet på mange måder ledigt for den som vil erobre det. Og det er delvist åbent for den som vil definere det. Og det vil Storø jo så gerne. Den socialpedagogiske praksis handler her mere om hvad du *gør* (som titlen siger), og altså ikke om filosofisk forfinelse af den bagvedliggende dannelsesidé. Men handlingen står ikke helt alene og må dog bygge på en eller anden form for teori og være koblet til bestemte faglige verdier. Først da kan vi snakke om faglige handlinger, hvilket i Storø's optik er det overordnede mål med socialpedagogik.

Selvom han med lidt svingende armbevægelser således knytter socialpedagogik til pedagogikken, anlægger han et helt anderledes praksisorienteret perspektiv på sagen. Almenpedagogikken er nemlig hos Storø snævert relateret til undervisning og har i hans optik at gøre med en mere afgrænset praksis og en mere afgrænset teoretisk forståelse end socialpedagogikken. Derfor er almenpedagogiske teorier ifølge Storø lettere at gribe, are-

naerne for den almenpedagogiske praksis færre, og de metodiske greb lettere at beskrive. Socialpedagogikken er således mere og andet end pedagogik, den er også praksis og den er også verdier. Han taler ligefrem om socialpedagogikken som noget der somme tider handler om at være "ikke-pedagogisk". Det pedagogiske har nemlig det i sig at det kan *indsnævre* almene situationer mellem mennesker til kun at handle om læring. Som Storø oppfatter det, har den bedste socialpedagog både et blik for det pedagogiske og en fingerspids-fornemmelse for når det pedagogiske blik bliver for snævert. Når der behøves andre tilgange. Det som kan synes riktig i et pedagogisk perspektiv, viser sig måske slet ikke at være det i et socialpedagogisk perspektiv.

Ikke at socialpedagogik af den grund er usystematisk. Tværtimod, siger han. Det systematiske kommer til syne gjennom at socialpedagogen *planlægger* sine interventioner, har en *forståelse* af hvilken teori han anvender, og derefter *evaluerer* interventionerne, anvendelsen af teoriene, og kigger på hvilken virkning de hadde.

... gong Således på afstand af hinanden slutter første omgang.

ANDEN OMGANG: KAMPEN OM DE CENTRALE BEGREBER

..gong.. Igen er det Mathiesen der kommer bedst fra start, takket være sit solide benarbejde. Pedagogik er ifølge Mathiesen knyttet til en række centrale grunddiskussioner som ikke er til at komme udenom i forståelsen af socialpedagogikkens væsen. Det gælder bl.a. spørsmålet om pedagogikkens forhold til dannelse. Og spørsmålet om hvordan pedagogik forholder sig til nabovidenskabene psykologi, sociologi, filosofi og antropologi. Og er pedagogik overhovedet selv en videnskab? Her indgår bl.a. et citat af Herbart (1776-1841), som et historisk uppercut i battlen om territoriet:

"Enhver vitenskap som ønsker å unngå å bli regjert av en fremmed som erobret provins, må utvikle sine egne begreber."(Mathiesen 2008, p.30).

Dette fundament af videnskabsteoretiske overvejelser parerer Storø og spørger fra sit

praksisorienterede hjørne helt anderledes: Hvem er socialpædagogen? Og inviterer dermed til en langt mere professionsorienteret fight om territorium. Hans påstand er at socialpædagogens rolle er mangesidet, og at den bevæger sig såvel indover som på tværs af en række andre faggrupper. Er socialpædagogen en socialarbejder? Ja, til dels. En lærer? Ja, en socialt indstillet lærer. En psykolog? Nej, men den psykologiske kundskab anvendes til at indramme et større billede end det psykologer normalt ser. En sociolog? Nej, men medinddrager automatisk et sociologisk perspektiv på normalitet og afvigelse i sin socialpædagogiske tilgang. En forsker? Nej, ikke i gængs forstand. For den udøvende socialpædagog er indsamling og undersøgelse af data værdiløs i sig selv, men kan selvfølgelig gøres værdifuld og nødvendig hvis den fungerer som en bestanddel af netop den socialpædagogiske udøvelse. En filosof? Ja, i den forstand at socialpædagogen også er optaget af at forstå og af at se bagved det åbenlyse. Men altid med anvendelsen af forståelsen for øje, ikke som øvelse i sig selv. En politiker? Nej, ikke som politikudformer men ja, som politikudøver. En advokat? Ja, men med den forskel at en advokat arbejder for en klient hvor socialpædagogen arbejder *sammen med* klienten. En entreprenør? Ja, i høj grad.

Entreprenørbegrebet definerer den som samordner et større byggeprojekt. Her er der brug for en sammensat kompetence der på mange måder kan sammenlignes med socialpædagogens, samtidig med at man skal kunne både *ville* og *turde* træde i faglig karakter.

Storø præsenterer de for ham centrale begreber, hvis bærende kvalitet er den direkte omsættelighed i forhold til praksis. Det gælder anvendelsen af begrebet "klient" som betegnelse for den aktive deltager og hovedrolleindehaver i den socialpædagogiske praksis. Det gælder anvendelsen af begrebet "ændring", der ifølge Storø er helt centralt for forståelsen af den socialpædagogiske virksomhed, i den forstand at det gælder om at skabe ændring i klienternes liv. Og det gælder begrebet "intervention" der betegner det socialpædagogen gør. Ikke bare som handling, ikke bare som tiltag, men som understregning af myndighedspersonens aktive og udøvende funktion.

Men Mathiesen er ikke færdig. Han slår

igen, med flere klassiske hooks, og trækker hans syn på de centrale begreber frem med stor vægt. Det gælder bl.a. *didaktikbegrebet*, som vel altid har udgjort en socialpædagogisk problemstilling. Det gælder spørgsmålet om *socialisering*, både som aktivt og som passivt forehavende, som primært eller sekundært forekommende, og i forhold til spørgsmålet om internalisering vs. eksternalisering. Og det gælder fænomenet *opdragelse*, som hhv. intentionel eller funktionel, som asymmetrisk relation, som tilpasning/dannelse og som autoritetsudøvelse.

Og så får Mathiesen arbejdet sig ned i det pædagogiske mellemgulv. Aftegningen af den socialpædagogiske diskurs bliver for Mathiesen nemlig også en påvisning af en videnskabsfilosofisk diskurs. En hovedproblemstilling synes at være oppositionen mod empirismen og det positivistiske videnskabsideal. Gennem referencer til dele af psykologiens idéhistorie forsøger han at vise hvordan det naturvidenskabelige paradigme har domineret den behavioristiske retning af psykologien. Behavioristisk psykologi har haft stor indflydelse på pædagogikken i såvel Norge som i andre lande. Etableringen af socialpædagogik som universitetsfag i Norge i 1970'erne hentede sin begrundelse i netop en kritik af pædagogikkens forhold til det positivistiske videnskabsideal.

.. gong ... Således afslutter Mathiesen runden med en serie som vidner om et stort slagrepertoire.

TREDJE OMGANG: HVAD STYRER SOCIALPÆDAGOGIKKEN?

... gong ...

Nu nærmer vi os kampens afgørende fase. Og ingen af de to socialpædagogiske fightere giver tilsyneladende op. På den ene side Storø, for hvem socialpædagogikken nødvendigvis må anskues som en særlig handling udført af en fagperson, en handling der kendetegnes ved at være dels *informeret* (dvs. guidet af teori), *praksisorienteret* (handlingerne og det de fører med sig er i sig selv vigtige), og *mangfoldige* (benytter sig af en bred vifte af teorier og metodiske greb på forskellige niveauer og arenaer). Og på den anden side Mathiesen, for hvem socialpædagogik som disciplin ikke er konstrueret ud fra en prak-

sis, men ud fra en bestemt social måde at tænke på, som resultat af såvel idéhistoriske, politiske og videnskabsteoretiske kampe. Mathiesen forsøger at understøtte dette synspunkt ved at dykke ned i hvad han betegner som socialpædagogikkens idéhistorie, en gennemgang af fem udvalgte tænkere, nemlig Karl Wilhelm Eduard Mager (1810-1858), Friedrich Adolf Diesterweg (1790-1866), Paul Natorp (1854-1924), Herman Nohl (1879-1960) og Gertrud Bäumer (1873-1954). Og han får på fin vis aftegnet et felt, der godt nok ikke fremstår enigt eller homogent, men som til sammen anskueliggør den sociale ide som et bæredygtigt pædagogisk projekt. En idé om et socialt ansvar. Og om socialpædagogik som hjælpefunktion. Eller som han siger: pædagogik for de pædagogiske nødsituationer. Det vil sige at socialpædagogikken kendetegnes ved en fokus på *problemerne* i opdragelsen af børn og unge. Socialpædagogikken beskæftiger sig med andre ord med ulykkerne, med det som ikke burde forekomme. Et eksempel på denne tanke om socialpædagogikkens restaurerings- og reparationsfunktion er Gertrud Bäumer (1873-1954), der siger:

"I oppbyggingen av denne boken er begrepet sosialpedagogikk brukt i en helt spesiell betydning. Det betegner ikke et prinsipp som gjelder for den samlede pedagogikken og dens teorier, metoder, anstalter og verker – altså framfor alt for skolen – men tvert imot for et utsnitt: alt det som er oppdragelse, men som ikke er skole og familie. Sosialpedagogikk betyr her innbegrepet av den samfunndsmessige og statlige oppdragsomsorgen, såfremt den ligger utenfor skolen. Denne oppdragsomsorgen oppsto som nødhjelp." (Mathiesen, p. 109).

Udgangspunktet for Bäumer, forklarer Mathiesen, var at familie og skole skulle magte den opgave de var pålagt, angående socialiseringen af den opvoksende generation. Men når de ikke magter dette, skal den offentlige opdragsomsorg, dvs. socialpædagogikken, træde støttende til. Denne opdragsomsorg tætnet hullerne i de normale ydelser fra familien, som hun siger.

Nu kommer Storø ud af starthullerne. Ikke fordi han er uenig i ideen om socialpædagogik som en hjælpefunktion, men fordi han mener der skal meget mere og andet til end et gene-

relt princip, for at socialpædagogikken har gang på jord. Det er først igennem praksis den viser sit værd. Som han ser det, er forskellen mellem den analytiske og den udøvende socialpædagog, at den første hovedsageligt er teoretiker, og den anden hovedsageligt er udøvende praktiker. For den første er teori og politik vigtige arenaer, mens den anden bevæger sig i klientens hverdagsarena. Den første er optaget af samfundet og større befolkningsgrupper, den anden retter sit faglige fokus mod individer og smågrupper og udøver konkret ændringsarbejde overfor disse. Han melder sig med stolthed ind i klubben af sidstnævnte og forsøger at sætte trumf på:

Den anden vej er alligevel ikke farbar. Socialpædagogikken mangler videnskabelig indlejring og dermed mangler den forskningsdokumentation. Socialpædagogen mangler derfor et tydeligt teoretisk fundament. Men – siger Storø – det har vi ikke tid til at vente på. Den praktisk udøvende socialpædagog har ikke tid til at vente. Den som udøver, lever under et handlingskrav hver dag. Han møder sine klienter og intervenserer i deres liv hele tiden. Han behøver teori og arbejdsredskaber, i dag, i morgen og alle dagene i næste uge. Han afviser ikke at der er socialpædagogiske tænkere og et vist historisk grundlag. Men han langer ud efter den akademiske tradition: De forfattere som har behandlet temaet, har i langt mindre grad været optagede af at udvikle en handlingsteori som den udøvende socialpædagog kan tage i anvendelse i sin daglige praksis. Teorien ser ofte ud til at bevæge sig på gruppe- og samfundsniveau, mens den udøvende socialpædagog skal arbejde med individer. Og det beskriver Storø som en krise mellem teori og praksis indenfor socialpædagogikken, men i en særlig praksisoptik: Selv om socialpædagogikken på mange måder kan siges at være et praktisk rettet fag, synes det som om praksis ikke er *tilstrækkeligt til stede* i det teoretiske grundlag for faget.

Rundens sidste korte slagserie kommer fra Mathiesen, der fastholder socialpædagogik som et teoretisk begreb, selvom han erkender at meget af den nutidige omtale af socialpædagogik knytter sig til betegnelsen for et praksisfelt. Som han siger:

"Det ser vi innenfor barnevernspædagogutdannelsen i Norge, hvor sosialpedagogikk er et sen-

tralt tema. I dag er det bare denne uddannelsen som kan sies å være en sosialpedagogisk utdanning i Norge. Samtidig sies det at faglitteraturen i Norge er relativt fattig på sosialpedagogisk teori utviklet fra norsk forskning og praksis.”

(Mathiesen 2008:12)

... gong ...

FJERDE OG SIDSTE OMGANG: DANNELSE ELLER UDFOLDELSE

.. gong ... Storø stormer ud og forsøger at fortsætte hvor han slap: Hvis socialpedagogik skal give mening må det knytte sig til konkret anvendelighed. Det er der hårdt brug for. Det meste af den norsksproglige litteratur om socialpedagogik handler ifølge Storø om teoretiske grundproblemer, og er kun i mindre grad knyttet til den socialpedagogiske praksis. Studerende og andre har brug for litteratur der udvider dette billede.

Han anerkender at faget gennemgår en såkaldt konstitueringsfase, hvori bl.a. indgår en akademiseringsproces. Det kan måske nok betyde en øget grad af legitimering og en markering overfor andre fag. Og man kan forestille sig at dette på længere sigt kan skabe et tydeligere fundament. Men nu og her betyder processen en vanskeliggørelse af at definere indholdet. Akademiseringens øgede refleksion betyder *dermed også en fase præget af usikkerhed*. Der er altså en overhængende fare for at vi mystificerer det komplekse. Og det er her hans gademanerer slår igennem: Ideerne indfanger simpelthen ikke de praktiske problemer. På gaden er der andre regler. Eller som han siger: Praktiske problemer i et fag som socialpedagogik kan ikke løses med logiske beregninger alene. De praktiske problemer er ofte ikke løsbare i sig selv – i den forstand at der ikke findes én logisk løsning som kan ses som den endelige løsning på problemet. Når praktikerer skal løse et problem, må han ofte vælge mellem flere tilsyneladende ligeværdige løsninger. Derfor slår det logiske element i den tekniske rationalitet ikke til. Når praktikerer træffer sine valg, må han gøre værdibaserede vurderinger. Man skal altså foretage skøn. Og man skal kunne intervenere på stedet. Det kræver særlige kompetencer, som at foretage situationelle vurderinger af kontekster, at kunne bemestre rettidighed, og at afklare sine egne individuelle

præferencer. Men det kræver også særlige socialpedagogiske metoder, som f.eks.:

- ”Styrehus-samtalen” (når socialpedagogen og klienten ”ser i samme retning”),
- ”Lure for livet” (nogle gange kan man skabe udvikling ved ikke at sige sandheden)
- ”Kjell-syndromet” (nogle gange ligger løsningen lige for)
- ”Hold fortet”-metoden (at man selv i krisituationer opretholder hverdagsstrukturen)
- ”Snak kun lidt”-metoden (somme tider kan man ødelægge noget ved at snakke for meget om det)

Storø afslutter sin serie med at konkludere at det kun er igennem selve udfoldelsen at det særligt socialpedagogiske toner frem, og at det især sker gennem mestringen af en række fagligt men også menneskeligt funderede handlefærdigheder.

Nu tager Mathiesen handskerne af og tager for alvor spørgsmålet om socialpedagogisk praksis under behandling. Udgangspunktet er et eksempel på de pædagogiske tiltag overfor udsatte børn i Norge som man udførte i sidste halvdel af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Dette opfattes – siger han - ofte som et eksempel på socialpedagogisk praksis, hvor udgangspunktet er den pædagogiske ”nød” som disse børn befandt sig i. Historien viser imidlertid noget andet: at de ofte blev udsat for mishandling, og at de ikke fik pædagogisk hjælp til at blive konstruktive samfundsmedlemmer. Ud fra denne sekvens viser Mathiesen at netop behandlingen af udsatte børn gør det problematisk kun at omtale socialpedagogik som noget der refererer til et praksisfelt. Er der nogen forbindelse mellem den socialpedagogiske tænkning og praksissen i dette tilfælde? Næh, vel? Ergo: Socialpedagogikken må skulle kendetegnes kvalitativt for at give mening - igennem sine dannelsesmæssige idealer - og ikke sin konkrete udfoldelse i praksis.

... gong ... gong ...

NOTER:

1. Nej, det er ikke ham der spiller calypsonissen i DR's julekalender Nissernes ø. Roger Mathiesen er førsteamanuensis ved Høgskolen i Lillehammer.
2. Jan Storø fungerer pt. som førstelektor ved ”Bacheloruddanningen i barnevern”, Høgskolen i Oslo.